

Vergaderjaar 1985–1986

18973

Wijziging van de bepalingen in de Kieswet, de gemeentewet en de Provinciewet betreffende de uitsluiting van het kiesrecht en van de verkiesbaarheid alsmede regeling van de uitoefening van het kiesrecht door hen aan wie rechtmatig hun vrijheid is ontnomen**Wijziging van het Wetboek van Strafrecht en enkele andere wetten, inzake de ontzetting van het kiesrecht**

Nr. 10

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET EINDVERSLAG

Ontvangen 26 november 1985

Alleen de leden van de fractie van de P.v.d.A. stelden nog enkele vragen over de beide wetsvoorstellen. In antwoord hierop delen wij het volgende mede.

Uitsluiting van het kiesrecht wegens geestelijke stoornis

De leden van de P.v.d.A.-fractie bleven enige twijfels houden over de wijze waarop de uitsluiting wegens geestelijke stoornis is geregeld in het onder nr. 2 gedrukte wetsvoorstel. Zij waren van oordeel dat daardoor ongerechtvaardigde verschillen ontstaan binnen de groep van demente bejaarden, omdat degenen die onder curatele zijn gesteld *wel* en de overigen *niet* van het kiesrecht zijn uitgesloten. Wij wijzen er nogmaals op dat de wetgever niet de vrijheid heeft van het kiesrecht uit te sluiten die personen die, hoewel zij geestelijk gestoord zijn, niet krachtens rechterlijke uitspraak handelingsonbekwaam zijn. Artikel 54, tweede lid, van de herziene Grondwet biedt hiertoe geen mogelijkheid. Bij de grondwetsherziening is op dit punt reeds een beslissing genomen, zodat het niet opportuun is deze kwestie in het kader van de wijziging van de Kieswet ter uitvoering van de desbetreffende grondwetsbepaling opnieuw ter discussie te stellen. Daarom hebben wij volstaan met in de memorie van antwoord de argumenten te releveren die door de regering bij de parlementaire behandeling van de grondwetsherziening zijn aangevoerd. Deze leden vroegen voorts of de regering een schatting zou kunnen geven van het aantal ernstig demente bejaarden buiten verpleeghuizen en van het aantal van hen dat onder curatele is gesteld.

De regering beschikt niet over gegevens op basis waarvan een enigszins betrouwbare schatting van deze aantallen zou kunnen worden gemaakt.

De leden van deze fractie bleven het voorts onbevredigend vinden dat buitenlandse vonnissen inzake curatele niet in Nederland zouden kunnen leiden tot uitsluiting van het kiesrecht. Zij vroegen of de regering geen mogelijkheden ziet om gelijkwaardige buitenlandse vonnissen inzake curatele te laten vermelden in het bevolkingsregister.

In antwoord op deze vraag merken wij op, dat wij geen mogelijkheden zien om autoriteiten in andere landen te verplichten van aldaar door de rechter uitgesproken vonnissen inzake curatele betreffende Nederlanders kennis te geven aan de Nederlandse overheid. De gemeentebesturen in

Nederland zijn derhalve niet op de hoogte van dergelijke rechterlijke uitspraken. Bovendien zouden de gemeenten, indien zij wel kennis dragen van dergelijke uitspraken, niet kunnen vaststellen of het een rechtsfiguur betreft vergelijkbaar met curatele volgens Nederlands recht. De vraag of er sprake is van een figuur die gelijkwaardig is aan de curatele – in die zin dat de *civielrechtelijke* rechtsgevolgen daarvan gelijk zijn aan die welke verbonden zijn aan ondercuratelestelling ingevolge artikel 378 van boek 1 BW – zal van geval tot geval moeten worden beantwoord door de Nederlandse rechter met toepassing van regels van internationaal privaatrecht, indien een daarop betrekking hebbende kwestie aan hem wordt voorgelegd. Ook echter indien het om een (civielrechtelijk) gelijkwaardige rechtsfiguur gaat, kan deze naar het oordeel van de regering geen uitsluiting van het kiesrecht in Nederland tot gevolg hebben. Zoals gezegd in de memorie van antwoord, kan een dergelijke uitspraak van een buitenlandse rechter zich niet uitstrekken tot de *publiekrechtelijke* rechtsorde in ons land. De regering is dan ook van oordeel, het zij herhaald, dat artikel 54, tweede lid, onder b. van de Grondwet alleen betrekking heeft op uitspraken van de Nederlandse rechter.

Uitoefening van het kiesrecht door hen aan wie rechtmatig hun vrijheid is ontnomen

De leden van de P.v.d.A.-fractie waren van oordeel dat het inrichten van stembureaus in inrichtingen niet enkel zou moeten worden afgewezen op grond van organisatorische en praktische problemen. Zij zouden deze mogelijkheid van stemmen niet op voorhand willen afwijzen. Deze leden achtten het mogelijk dat de gemeentebesturen systematischer zouden overgaan tot het aanwijzen van stemlokalen in bv. ziekenhuizen. Wij zijn van oordeel dat dit aan de gemeentebesturen moet worden overgelaten. Overigens bestaat de indruk, dat gemeentebesturen er in toenemende mate toe overgaan stemlokalen te vestigen in bejaarden- en verpleegtehuizen, zodat het deelnemen aan de stemming voor aldaar woonachtige c.q. opgenomen kiezers vergemakkelijkt wordt. Daarbij zal echter ook de bereikbaarheid van het stemlokaal voor andere kiezers in ogenschouw moeten worden genomen. Het inrichten van (voor alle kiezers toegankelijke) stemlokalen in gevangenissen zal naar ons oordeel in de meeste gevallen op overwegende bezwaren stuiten. De regering is daarom van oordeel dat in de regeling van de uitoefening van het kiesrecht door hen wie rechtmatig hun vrijheid is ontnomen niet voorzien dient te worden in de mogelijkheid om in gevangenissen e.d. een stemlokaal in te richten. Daar komt bij, zoals in de memorie van toelichting is aangegeven, dat het vestigen van stembureaus in gevangenissen voor velen geen oplossing zou bieden bij de verkiezingen van provinciale staten en gemeenteraad.

Wijziging van het Wetboek van Strafrecht en enkele andere wetten, inzake de ontzetting van het kiesrecht

De leden van de fractie van de P.v.d.A. maakten voorts nog enige opmerkingen met betrekking tot het door de regering gekozen criterium aan de hand waarvan in het wetsvoorstel de delicten zijn aangewezen bij het begaan waarvan ontzetting van het kiesrecht door de rechter zal kunnen worden uitgesproken. Zij vroegen zich af of de in dit criterium gebruikte woorden «naar hun wettelijke omschrijving» wel enige inhoudelijke betekenis toekwam, omdat het er uiteindelijk op aan zou komen of in het licht van de inhoud van een wettelijke norm inbreuken daarop als een ernstige aantasting van het staatsbestel beschouwd moeten worden. Naar het inzicht van de leden van bedoelde fracties zouden ook andere dan de voorgestelde delicten als zodanig beschouwd kunnen worden. Zij overwogen in dat verband, dat bij de meeste commune delicten ontzetting niet in de rede ligt, omdat deze begaan worden uit egoïstische motieven.

Waar daarentegen ontkenning van ons staatsbestel of van de democratie wel aan het begaan van een delict ten grondslag ligt of aantasting van het staatsbestel of de democratie daaruit voort kan vloeien, zou ontzetting van het kiesrecht wel een gepaste straf zijn.

Gelijk reeds in de memorie van antwoord werd aangegeven, impliceren de door deze leden naar voren gebrachte overwegingen, dat met betrekking tot de ontzetting van het kiesrecht gekozen wordt voor een geheel ander stelsel; een stelsel waarin in beginsel niet zozeer de delictomschrijving als wel het motief van de dader en het effect van het delict beslissend zijn voor de vraag of ontzetting van het kiesrecht als bijkomende straf kan worden opgelegd. Bedoelde overwegingen zijn om die reden op zich zelf niet minder valabel dan de overwegingen die aan het in het onderhavige wetsvoorstel gekozen stelsel ten grondslag leggen, maar zij voeren tot een stelsel dat in zijn uitwerking op gespannen voet staat met de geest van artikel 54, tweede lid, onder a, van de Grondwet en dat niet strookt met de in de motie-Patijn e.a. neergelegde wens van de Tweede Kamer.

Het moge juist zijn, dat de meeste commune delicten worden begaan om andere motieven dan het motief van aantasting van het staatsbestel en de democratie en dat de meeste delicten zulks niet tot gevolg hebben. Die constatering maakt echter nog geen onderscheid naar delictomschrijving. Inbraak zal meestentijds gepleegd worden met het oogmerk van persoonlijke verrijking, maar inbraak bij één van de departementen met het oog op diefstal van staatsstukken is daarmee niet uitgesloten. Ook het effect dat een delict op het functioneren van het staatsbestel of van de democratie kan hebben laat zich niet op voorhand aan de hand van de delictomschrijving vaststellen.

Opruiing, discriminatie, geweldpleging en afpersing kunnen alle in bepaalde situaties brede maatschappelijke effecten hebben, maar of dit het geval is, laat zich niet in abstracto vastleggen maar alleen aan de hand van de concrete omstandigheden van een geval. Voor de meeste van de hier bedoelde delicten is ontzetting van het kiesrecht thans niet mogelijk; zou dit voor de toekomst wel het geval dienen te zijn, dan zou derhalve ten opzichte van de bestaande situatie de mogelijkheid van ontzetting verder uitgebreid moeten worden. Uiteindelijk verdraagt een stelsel waarin ontzetting kan worden uitgesproken vanwege de motieven of het effect van een delict, zich niet met de aanwijzing bij wet van de delicten waarbij dit het geval kan zijn. Waar de grondwetgever zulk een aanwijzing in artikel 54, tweede lid, onder a, van de Grondwet heeft vereist, lijkt ons om in de memorie van antwoord aangegeven redenen, het stelsel dat de leden van de P.v.d.A.-fractie voor ogen staat, minder goed te rijmen met de kennelijke oogmerken van de grondwetgever.

Anders dan de leden van de P.v.d.A.-fractie stelden, valt uit de omschrijving van een aantal delicten wel af te leiden dat de wetgever daarmee een bijzondere bescherming van het staatsbestel beoogde. Dit zijn de delicten, bij het begaan waarvan ingevolge het voorliggende wetsontwerp ontzetting mogelijk zou moeten blijven. Bij die delicten gaat het vrijwel steeds om een verbijzondering van meer algemene verboden, welke erop gericht is het functioneren van bepaalde, essentiële elementen van ons staatsbestel te beschermen. Daarin ligt onzes inziens de rechtvaardiging om ten aanzien van die delicten de mogelijkheid van ontzetting te handhaven.

Artikelen van het onder nr 4 gedrukte wetsvoorstel

Artikel 1, onderdeel A

De leden van de P.v.d.A.-fractie stelden de vraag of de regering voornemens is in het wetsvoorstel voor een Algemene Waterschapswet rekening te houden met de in de onderhavige wetsontwerpen geregelde uitsluitingsgronden voor het kiesrecht. Wij kunnen deze vraag bevestigend

beantwoorden. Het voornemen bestaat voor wat betreft de uitsluiting van het (actief en passief) kiesrecht voor waterschapsbesturen in het ontwerp voor een Algemene Waterschapswet te volstaan met verwijzing naar de uitsluiting op grond van de Kieswet.

Onderdelen D tot en met H

De leden van de P.v.d.A.-fractie betreurden het ten slotte, dat in de memorie van antwoord niet was ingegaan op hun suggestie, dat misdrijven begaan tegen staatshoofden van miniatuurstaten minder ernstig zouden zijn dan misdrijven tegen andere staatshoofden. Zij verzochten alsnog om een reactie van de regering op deze suggestie.

Inderdaad werd in de memorie van antwoord niet op deze suggestie ingegaan. Wij willen deze leden er gaarne op wijzen dat een onderscheid tussen miniatuurstaten en andere staten in het volkenrecht niet gangbaar is. Welke staten bedoelde leden op het oog hebben is dan ook niet geheel duidelijk. Gerealiseerd moet worden dat ieder onderscheid in deze zich op de duur ook kan keren tegen staten die in Nederlandse ogen van groot belang zijn. In ieder geval berusten de bepalingen van boek II, titel III, van het Wetboek van Strafrecht mede op de overweging, dat de daarin omschreven delicten ernstige gevolgen kunnen hebben voor internationale betrekkingen van de staat. De vooronderstelling dat deze misdrijven alleen de relatie met de betrokken staat zouden belasten is onjuist; de aard van het internationale netwerk van contacten en vertegenwoordigingen brengt met zich mee, dat verstoring daarvan op één punt repercussies heeft op tal van andere plaatsen. Men realiseer zich slechts welke repercussies kunnen resulteren uit het plegen van één van de bedoelde misdrijven tegen het staatshoofd van vermoedelijk 's werelds kleinste staat: Vaticaanstad.

De Minister van Binnenlandse Zaken,
J. G. Rietkerk

De Minister van Justitie,
F. Korthals Altes